

**JARI
TERVO**

**Eeva
ja
Aatami**

Epähistoriallinen romaani

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © Jari Tervo ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

ISBN 978-951-1-49383-9

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2024

ENSIMMÄINEN SÄKEISTÖ

Kesällä 1944

ELISENVAARA

Minä olen Aino Mirjami Kyyhkynen.

Tyttö oli laskenut etusormensa pisteen päälle. Siitä hän tietäisi jatkaa. Hän oli hypähdellyt luokan takaosaan. Ennen peräseinää Aino oli kääntänyt rintamasuuntansa liitutaululle ja kajauttanut nimensä.

Luokka oli lakannut hälisemästä. Opettaja oli vaiennut.

Aino oli kertonut lukevansa oppitunneilla Kaunista Kaurialaa ikkunapulpetissa sen ajan, kun muut oppisivat tavaamaan. Visapäillä se kestäisi jouluun. Hän oli istunut varovaisesti, jottei sormi lipsahtaisi pisteen päältä.

Aino kertasi kolmen vuoden takaista ensimmäistä koulupäiväänsä Eeva-siskolleen. Tämä silitti hänen poskeaan ja kertoi, ettei koskaan unohtaisi pikkusiskonsa koulun aloitusta. Myös opettaja Ilta Issakaiselle se oli jäänyt pysyväisesti mieleen.

Aino kysyi, kuinka pitkään kesäloma jatkuisi. Eeva nosti sormensa seinäkalerille kuluvaa päivää sekuntiviisarina naputtamaan: 20. kesäkuuta. Hän mittasi onnen ajan: kaksi kuukautta ja yksitoista päivää.

Vaari tapasi lohduttaa Alina-siskoja: Isä varjelee. Vaari oli varjellut myös Eevaa vielä kymmenisen vuotta sitten. Hän oli silittellyt Eevan hiuksia, perheen esikoisen. Tyttö oli venähtänyt vaariaan pitemmäksi, pajauksen ulottumattomiin. Ei vanha mies kehdannut kurkottelemalla alentaa itseään.

Suvun miehet tanssahtelivat, lauloivat romantillisia balladeja, lirkuttelivat vauvoille, näyttelivät matroonaa kyläjuhliissa, mutta

eivät he kurkotelleet. Se oli kait epämiehekästä. Eevalla ei olisi ollut mitään sitä vastaan.

Eeva ei ollut koskaan kuvitellut vaarin viitanneen Kaikkivaltiaaseen. Vaari tarkoitti itseään. Hän piti itseään suvun kokoisen perheensä isänä, kun hänen poikansa soti viidettä vuotta Karjalassa. Vaari sijaisti poikaansa. Olihan hän virkaan pätevä.

Välirauhan aikana Evind Kyyhkynen siitti perheen kuopuksen. Ujutti Siirin simpukkaan hiekanjyvän, josta paisui Helmi. Sotaretkiltään Evind oli raahannut repussaan taikka lähettänyt kenttäpostina puulusikkaa ja lampunjalkaa. Äiti ei hennonnut kielellä: niitä on paikat väärällään, lampua ei ole kaikkiin jalkoihin, puuroa ei joka lusikan pesään. Äiti tiesi, mitä Evind halusi puhdevyöryllään kertoa: hän ajatteli kotiaan, Siiriään ja lapsiaan, joka ikinen hetki.

Helmi kitisi syötävää paistuvien piirakoitten tuoksussa. Hän lopetti valituksensa epätodennäköiseen hengenvetokohtaan: miltä se Helmin isä näyttää? Perheenjäsenet vilkaisivat toisiaan. Kaikki olivat kuulleet, isää lukuun ottamatta. Isä soti siellä jossain.

Pöytään istuuduttiin aina sen jälkeen, kun Aino oli ensiksi valinnut paikkansa. Aino luki alituisen ja valitsi siksi takavalon. Vaari esti ällistyneitä vieraita istumasta ennen kuin kymmenkesäinen tyttö oli valinnut sijansa. Sen jälkeen Aino luki. Jos hän aukaisi suunsa, kaikki vaikenivat, koska hän puhui vain asiaa. Äiti nousi pöydästä tarkistamaan piirakoitten värin. Eeva tiesi äitinsä tirauttavan Helmin kysymyksen vuoksi salakyyneleen, leivinuunin hehku kasvoillaan.

Eeva odotti tuokion ennen kuin riensi pirttiin. Uuni ehti kuivata äidin silmät.

Antakaa minun, jos te kaitsette pienimpiä, Eeva sanoi.

Äiti silitti tyttärensä poskea, ilmeet pehmeten nuoren naisen kasvojen valossa. Eeva tiesi mitä tässä tapahtui, hoppuisessa kyökkihetkessä, kun Akusti talutteli ikkunan takana lehmiä

haasta pihamaalle. Kohta nuo ruukaantuisivat löntystelemään auringon vanassa länteen. Ne katselivat hoitajiaan: mitä nyt tapahtuu?

Mummi käveli pihalle pyyhkimään piirakkahikeä kasvoiltaan. Hän huohotti, kun nalkutti Akustille ja märehti lehmien kohta-loa. Kun hän tyyntyi taputtelemaan kantturoita, hänen suunsa taas liikkui, ja Eeva tiesi sanoja kuulematta, mitä mummi sanoi: onko aivan pakko paistaa piiraita helteellä.

Venäläinen tulee, jahka tulee, Akusti sanoi. Sen Eeva kuuli avattuaan ikkunan. Hän sulki sen saman tien. Ilma ei liikkunut.

Akusti ei sanonut koskaan varsinaisesti vastaan, vaan aina mietelausein. Hän käytti finimpiä sanoja kuin Eeva, harvoin kuitenkaan oikeissa paikoissa. Eeva ei tohtinut niistä enää huomautella, kuten lettilikkana. Hän oli ollut ennen varma, että Akusti valittaisiin Kurkijoen kunnanvaltuustoon sen nuorim-pana valtuutettuna.

Kanojen niskat nyrjäytettiin ani varhain, ne höyhennettiin iltasella ja niistä siivottiin mahamoskat. Ne paistettiin tänään laulamattoman kukon aikaan. Yksi lahjoitettiin Salakoille.

Kuka sitä kotoaan tien päälle ja taivaan alle, sokea patriarkka Salakka linjasi.

Kanat olivat matkaevästä, kuten neljä pellillistä piirakoita. Ensimmäinen pelti toki tyhjennettäisiin pian. Toiselle evakko-retkelle lähdettäisiin naamat voilla voideltuina. Viimeksi paettiin yön selkään, talven kitaan. Nyt heleimpään kesään, ennen juhannusta, kukkulaa, joka jakoi kesän täyttymykseen ja luopu-mukseen.

Eeva muisti sukuloinnit. Ei ollut tuokiota, ettei jotakuta nälättänyt tahi pissattanut tahi kakattanut tahi kitisyttänyt tahi intätyttänyt. Vähintään yksi poti jotakin, jota oli liikkeellä. Kulloinenkin isäntäväki oli yhtä meluisa kuin Kyyhkysen ja se noudatti harmillisen vitkaan katoavaa perinnettä eli saapui noutamaan Kyyhkysten revohkaa kyläilemään.

Likkana Eeva oli nauttinut sekasortoisista kyläilyistä. Kaksi talvea Helsingin Yliopiston kirjaston hiljaisuudessa muutti nuorta naista. Häntä huokailutti ja työlästytti aanailu ja verkkaiset lähdöt ja poukkoileva meteli. Kaikki kertoivat mielipiteensä yhtäkaa. Tämä oli Kyyhkysten ja heidän sukulaistensa versio kansanvallasta: jokaisen sana oli vapaa, mutta ketään ei velvoitettu kuuntelemaan.

Kenraali Kyyhkynenpä suorii tästä hiljentymään, Evind-isä tapasi hihkaista ovensuusta sotaan palatessaan. Hän pyysi rakkailtaan vain yhtä asiaa: pysykää hengissä, muuta ei tarte. Kyyhkysparvi lupasi isän neuvoa noudattaa. Evind-isä ja Eeva-tytär hymyilivät vaivihkaa toisilleen. He olivat solmineet tyttären potta-ajoista lähtien virneen pituisia salaliittoja.

Aino nousi kirjansa äärestä. Isä kohotti hänet aina korkealle, mossautti molemmille poskille. Aino palasi lukemaan, mutta kysyi sitä ennen: Millaista siellä sodassa on? Evind-isä mietti pitkään, mutta vastasi tyttärelleen, jonka vakavuus liikutti häntä, aina samalla tavalla: Siellä ei enää leikitä. Siitä Kyyhkysen lapset tiesivät kammota sota.

Vanhemmat epäilivät Eevan opettaneen Ainon lukemaan nelivuotiaana. Annoin työlle kirjan, itse tuo opetteli, Eeva sanoi.

Jokainen perustaa omanlaisensa seurakunnan, äiti sanoi.

Eeva vilkaisi tuvasta pihalle. Salakkain Tuomas, Eevaa kolmisen vuotta nuorempi räkää ryystävä riuku, oli rotevoitunut, tulpannut nenänsä ja riisunut paitansa. Hän nosteli naapuripihan kivenmurikoita ilman varsinaista syytä paikasta toiseen. Ilma seiso. Eeva epäili olevansa tuo syy. Aurinko kiillotti Tuomaan lihaket, jotka elivät pahtuneen ihon alla.

Eeva mulkoili syyllisenä nuorta miestä ja pyydysti kielensä kärjellä hikipisaran ylähuuleltaan, suolaa sävähtäen. Noloissaan hän siirrähti sivuun, kun Tuomas käänsi katseensa lasin läpi häneen. Se tiesi nyt. Eeva oli lillunut silmäripsiä myöten itsesään, varautumatta paljastumiseen.

Minä olen eläin, ei minun tarvitse hävetä, Eeva päätti. Silti häntä huojensi, ettei kukaan nähnyt, Tuomasta paitsi. Tuntui siltä kuin itseään esittelevä miespoika olisi nähnyt hänen hameensa alle.

KYMMENEN KILOMETRIÄ KYHKYSTEN LAKASTA

Kiistalan Leuku syttyi aamulla tuleen. Sitä pidettiin enteenä. Käsitys oli niin vahva, ettei sitä sanottu ääneen.

Luutnantti Artur Lindholm kirjasi tapauksen komppanian sotapäiväkirjaan kesäkuun 20. päivän kohdalle. Sen jälkeen se viivattiin yli. Se antaisi naurettavan kuvan komppanian taistelukyvyystä.

Leuku oli puhdistanut hihaansa bensiinillä, unohtanut sen ja hihapa sieppasi liekin nuotiosta, jonka etupiiristä hän hamuili pakkiaan. Hiha hautoi tulta tovin, kunnes roihautti sen eloon.

Kiistala upotettiin köyden paksuiseen puroon. Se sijaitti nuotiosta kolme harppausta vihollisen suuntaan. Ei tiedetty, miten laajalti Kiistalan Leuku oli itsensä bensalla voidellut. Mieluummin suoritettiin yli kuin ali. Se oli kapteeni Kukanoksan mielestä sodan laintaulu.

Kiistala ei kiittänyt kovakätisiä sammuttajiaan. Hän käveli joukkosidontapaikalle saamaan linimenttiä kärehtäneeseen ranteeensa. Jokainen vastoinikäyminen kävi luonnolle, kun oli nukkunut viimeiseen kolmeen yöhön yhteensä viisi tuntia.

Itä-Karjalasta oli poistuttu hopusti. Vainolainen hakkasi kiväärinperällä ovea Kannaksella. Sitä se oli tehnyt puolitoista viikkoa. Yötä, päivää. Kukanoksa oli käskenyt katsoa Helanderia tarkkaan. Painamaan pojan lähdön mieleen. Se meillä kaikilla oli edessä, jos annetaan löysiä vainolaiselle.

Nuotio ojenteli liekkejään sotamies Aatami Rautapartaa kohti. Ne kurottivat helvetistä saakka tänne. Se oli siis likellä. Sotamies läksi kesken kortittoman raminan, ja löysi radan var-

resta kenttäpappin. Tämä katsoi puhumatta kapteeni Kukanoksan kanssa rataa niin pitkään, kunnes se katosi mutkaan. Sieltä pitäisi miehistönkuljetusjunan kolistella. Oli pitänyt jo pitkään, mutta kisko vaikeni, vaikka sen päälle korvansa laski.

Kenttäpappi Holm kysyi, mikä painoi sotilaan sielua, kun kapteeni Kukanoksa poistui, Aatamia varoittavasti vilkaistuaan. Aatami kertoi saaneensa vihin siitä, että oli solmittu salaliitto hänen henkensä riistämiseksi.

Kenttäpappi pani tympeissään tupakaksi. Hänen pappautensa katosi savuna ilmaan. Hän varoitti Aatamia ilvehtimästä. Täällä nyykähtää päätä ja jalkaa vailla miehiä joka saatanan päivä, heidän muistoaan tuollaiset nälväpuheet häpäisevät. Aatami katsoi pappia vihaisena.

Pappi lupasi olla lavertelematta Rautaparran jänistämisestä, vaikka sotamies ei ollut pyytänyt. Eikä edes jänistänyt. Sotamies hikeentyi tajuttuaan tämän.

Holm tumppassi sätkänsä kiskon ja saappaansa väliin. Pappi joutui veivauttamaan lannettaan tukahduttaakseen sätkänhehkun. Hän vilkaisi sotamiestä: tämä oli tahatonta, kuten näkyy. Tästä ei voinut päätellä mitään. Aatami katsoi kenttäpappin perään ja löi itsensä kanssa vetoa siitä, että tämä kääntyisi katsomaan taakseen ennen katoamistaan kuormaston sekaan.

Aatami voitti potun viinaa ja kaksi toppaa tupakkia. Saman verran hän hävisi.

Juna näytti tavattoman korkealta, kun tästä puuttui laiturin kuka sitä raakaan metsään. Lankonkien raijaaminen ja hiissääminen vaunuja vasten ja junan lastaaminen miehillä ja aseilla ja hevosilla otti aikansa. Tämä oli suunniteltu vain metsäksi, jäniksille ja karhuille ja puitten kymmeniä vuosia kestäville koukkuuksille. Männyt yllättivät kuusten selustan.

Asemia venäläinen osasi pommittaa. Tätä ei, kun sotilaat levittelivät vaunujen katteeksi kuusenhavuja. Sotilaat kyllä

marisivat käskyä. Heistä tuntui kuin olisivat koristelleet sotaa. Mitä koneesta näkee, Aatami oli kysynyt lomajunassa huokailvalta lentäjältä. Sekunnin osia, tämä oli vastannut. Se puoli havunoksia.

Joku oli tietävinään, että Viipuriin matkataan sitä puolustamaan. Aatami oli elelyt siellä lapsuutensa Mustainveljestenkadulla ennen kuin perhe muutti Helsinkiin. Julius-vaarin afäärit edellyttivät. Otto-isä työskenteli yleisesikunnassa, mikä Aatamin korvaan kuulosti erityiskomissiolta, mutta ei kuulemma ollut sitä. Vuodet palasivat mieleen hitaasti kuin istualtaan nähty sakea uni. Aatami muisti elämänsä ensimmäisen hetken. Äiti sanoi hänelle: Mene tuon hienon herran luokse ja kutsu häntä isäksesi. Aatami ei mennyt. Hän oli kuusi tai seitsemän.

Aatami oli tienannut taskurahaan Linnankadulla, Amerikkalaisen Prässäysliikkeen juoksupoikana. Joskus hän kuunteli venäjää kreikkalaiskatolisen seurakunnan rovastin J. Sotikoffin tampoissa. Tämän kasukka prässättiin amerikkalaisesti. Aatamin mielestä se häivähti vääräuskoiselta.

Juoksupoikana Aatami unohtui katselemaan esille ripustettuja hepeniä Rouvisen Erikoiskorsettiliikkeessä. Hän kuunteli pojanverensä uutta huminaa. Hän ei ollut tiennyt, että vaatteet voisivat olla kevyitä ja kuohuttavia. Muista hengittää välillä, myyjätär kuiskasi hänen korvaansa. Aatami kuuli takahuoneesta tyrskäyksiä. Myyjätäret katsoivat häntä pää kallellaan: voi pientä tikanpoikaa.

Hän oli saapunut kauppaan rahakuori kädessään, koska Prässäysliikkeen rouva oli Erikoiskorsettiliikkeen kanta-asiakas. Aatamille luovutettiin kirjekuoren tilalle paketti ja käskettiin kantaa sitä kuin ohuinta kristallia. Isä ja äiti joivat kristallista samppanjaa. Heidän poskensa punoittivat ja heitä laulatti. Aatamia hävetti heidän puolestaan. He suutelivat lapsiaan. Minä en ole lapsi, Aatami sanoi isälleen, kun tämä kumartui suu supussa hänen puoleensa. Sinä loukkasit isää, äiti sanoi. En edes tunne

häntä, Aatami sanoi. Äiti löi häntä poskelle. Aatami odotti äitiä pyytämään anteeksi yli puolen yön. Ei hän pyytänyt. Aatami kysyi äidiltä, miksi ei. Äiti vastasi: Kun olen väärässä, pyydän anteeksi.

Aatami nuuski pakettia kiertäessään tyhjien kujien kautta takaisin Prässäysliikkeeseen. Häntä hävetti, ettei hän keksinyt tuoksua kuvaamaan muuta sanaa kuin tyttökielisen ihanan. Se oli siis tarpeeseen keksitty.

Autiolla Karhikujalla hän veti sieraimiinsa paketin tuoksua niin, että hänen suupielestään pulahdi paketin kääreelle limpillinen sylkeä. Hän hinkkasi hihallaan pakettia, kunnes tajusi levittävänsä tahraa laajemmaksi. Hän tunsu kalunsa jäykistyvän ensi kerran kunnolla. Tunne ei muistuttanut mitään muuta. Minulla seisoo nyt. Elokuun kuudentena 1933. Aleksu-setä istuu vankilassa, mutta siitä ei saa puhua. Eivät aikuiset edes kerro, miksi hänet on suljettu sinne. Eeva ja Aatami olivat istuneet pitkän päivän Aleksu-sedän oikeudenkäynnissä. Se oli ollut sekava ja riitaisa. Miten maan voi pettää? Sekä Helsingin että Viipurin piholla se tiedettiin. Aatamin setä sairasti punatautia. Miksei Aleksu-setää viedä sitten sairaalaan. Tämä on skandaali. Kalulta puuttuu tavat ja tilannetaju. Siltä puuttuu häpy. Hän oli kuulut tämän isoilta pojilta, samoin sen miten kalun kuuluisi toimia. Hän oli puristellut sitä sänkynsä pimeydessä. Mitään ei ollut tapahtunut. Hän oli puristanut kovempaa. Ei mitään. Hän puristi voimainsa takaa ja pelästyi kiljaisuaan. Äiti oli rynnännyt poikien makuuhuoneeseen ja kysellyt mikä hätänä.

Aatami runkkaa sinttiään, Ossian sanoi. Se kuulosti pahalta pikkuveljen suusta.

Aatami vakuutti äidilleen, ettei runkannut. Hän ei edes tiennyt, mitä se tarkoitti. Äiti silitti hänen hiuksiaan ja tyynnytteli häntä. Ei tietenkään hänen pikkuisensa tiennyt rumia sanoja.

Ossian tietää, Ossian sanoi.

Äiti sihahti.

Kun äiti poistui hyvää yötä toivotettuaan, Aatami tajusi, että tämä oli pidätelty nauruaan. Hän loukkaantui.

Karhikujalla Aatami katsahti ylös. Lihava nainen kehotti häntä painumaan hyyskään. Siellä parannettiin jöpöystautia, ainakin Lehtosen Alman kossit paransivat. Aatami pinkaisi juoksuun. Hän pysähtyi lähättämään torikioskin lipan varjoon ja kirjoitti ilmaan: Älä koskaan mene Karhikujalle. Viimeisen een hän sutaisi lennokkaasti. Myös urheilutuloksia hän ikuisti ilmaan: Wiipurin Sudet – HIFK 2–1.

Ossian ja Lilli pitivät ilmaankirjoitusta poikkeavuutena, ellei mielenvikana. Kyyhkysten Eeva vain hymyili. Hän vältti ottamasta kantaa perheen kahnauksiin. Hän kertoi myöhemmin kuuluvansa Rautapartoihin ilossa, ei torassa. Prässäysliikkeessä Aatami syytti työtäilevää vossikkaa paketin tahrasta. Se oli ollut ajaa Aatamin päälle. Paketti oli pudonnut lätäkköön, mutta vain hetkeksi. Pääprässäri päästi Aatamin varoituksella.

Amerikkalaisessa liikkeessä leningit ja plyysit kemiallisesti pestiin ja myöskin silitettiin odottaessa. Aatami oli opetellut tämän reklaamilauseen asiakkaita varten. Omistaja kehotti Aatamia nauttimaan ajastaan yrityksessä, tämän lähemmäksi Amerikkaa hän ei koskaan pääsisi.

Minun vaarini omistaa New Yorkissa pilvenpiirtäjän yhden miljardöörin kanssa. Sen katolta kestää puoli tuntia pudota jalkakäytävälle. Pläts.

Nämä tosiseikat Aatami huutaisi joskus vasten Prässi-Heinrichin naamaa. Joskus toiste.

Sotamies Aatami Rautaparta valtasi paikkansa Viipuriin matkaavasta miehistönkuljetusjunasta. Hän nuiji reppuaan tyyntyksi päänsä ja junanseinän väliin. Reppu noudatti mieluummin painovoiman lakia kuin hänen tahtoaan. Sotamies mietti, osaisiko hän puolustaa kotikaupunkiaan sen kunnokkaammin kuin Karjalan aarniometsiä.

Aatami oli kuullut Kukanoksan sanovan joukkosidontapaikan lääkärille, että jos Viipuri menetetään, menetetään Suomi. Lääkäri teroitti luusahaa. On sulla kans virka, Kukanoksa sanoi. Lääkäri kaivoi taskustaan korvatulpat, näytti niitä kapteenille. Tämä nyökkäsi.

Aatami nukahti selkä lehmiltä ja niitten pakokauhulta haisevan karjavaunun liukuseinää vasten. Selkään ammuttaisiin tässä vain sattumalta, ei vasiten tähtäämällä.

ASEMA KUHISI EVAKKOLAISIA

Akusti läksi viemään lehmiä aamukymmeneltä. Hän liittyi tiellä kulkevaan pitkään jonoon. Eeva kävi läpi Kyyhkyset. Hän ei säästänyt edes pienimpiä kantamuksilta. Aino sai luvan piilottaa Kaurialan kartanon selkäreppuun.

Martti ilkkui Ainolle, että tämä oli vihdoinkin tajunnut, että Kaunis Kauriala oli surkea tekele, luettuaan sitä neljä vuotta. Kaurialan kartano ei ollut Martin mielestä järin häppönen sekään. Hän oli lukenut molemmat kirjat.

Kaurialan kartano on yhdistetty ja lyhentämätön painos Hilja Haahdin, anteeksi, korjaan, Haahden teoksista Kaunis Kauriala ja Kaurialan nuori emäntä, Aino sanoi, jotenka ei ole varsinaisesti olemassa Kaurialan kartano -nimistä kirjaa muualla kuin eräitten päässä.

Helmi yritti kävellessään ihaila punaista reppua selässään, kompastui pihakiveen ja naarmaisi polvensa verille. Sitä itketiin ja lohduteltiin. Lopuksi naarmu puhallettiin pois. Laastarien sijaan pajattiin ja pussattiin. Pusut eivät nuhraantuneet eivätkä repsottaneet.

Aino pysähtyi kesken kaiken. Hän oli hukannut kirjansa. Niin kävi usein, kun hän ei lukenut sitä. Eeva lähti mukaan etsimään. Kun kirja löydettiin ullakkoportailta, Aino halusi vaihtaa vistrakankaisen takkinsa vihreään.

Eeva ja Aino tuijottivat toisiaan, vanhempi sisar ei ollut varma, halusiko pikkuinen oikutella. Se ei ollut hänen tapaan. Hänellä oli vain vahva tahto, kymmenvuotiaassa työssä

talvisodan rintamamiehen kantti. Eeva lähti etsimään takkia, löysi sen ja auttoi pikkusiskonsa päälle.

Eeva lämmittää Ainon takkia Ainolle valmiiksi, Aino sanoi ja silitti isosiskonsa takin etumusta ja katsoa tillitti silmiin. Eevalle tuli ihana mieli. Aino kysyi, milloinka mennään taas Äyräpäänjärvelle. Eeva ei korjannut tytön sortamaa ärrää. Hän ei halunnut sanoa, että ei koskaan.

Asema kuhisi evakkolaisia. Nyt ei itketty kuten talvisodassa. Ihminen on kelju kun hyökkää toisen kimppuun talviyönä. Lapset nyökyttelivät itse keksimälleen. Pienimmästä suurimpaan. Helmin mielestä kesäsota oli kivampaa. Sai mennä välillä uimaan.

Henkilövaunujen ikkunat ja karjavaunujen portit olivat seljällä, varmasti määräysten vastaisesti. Siitä huolimatta ilma ei täälläkään liikkunut. Uskonnonopettaja kertoi laiturilla Raamatun maanviljelijästä, joka kirosi Jumalan kadot. Jumala antoi ruikuttajan itse keittää säänsä. Maamies kypsytti ne, satoisat säät. Tuli kaikkien aikojen kato. Maamies oli muistanut kaiken, tihkun ja poudan, mutta unohtanut tuulen. Vaari epäili Kauniston Kuunoa. On se semmonen tohelo.

Mummi oli ostanut osuuskaupan asiamieheltä viisi kappaletta Finanssin Väriarpoja. Kesäkuun viimeisenä selviäisi, tulisiko mummista äkkirikas, kuten arpareklaamissa oli luvattu. Onnekkain voittaisi kolmesataa tuhatta markkaa. Tuttavallinen roikale pysähtyi epäilemään mummin tuuria. Nuorelle joutilaalle oli rautatiekirjakaupan myyjätär luvannut päävoiton. Miksi kaksijalkainen ja kaksikäinen hampuusi törttöille sivileissä, mummi huusi.

Lehmävaunussa on liukuseinä, Armas sanoi.

Eikä ole, tyhmä, Martti sanoi.

Armas alkoi itkeä. Kukaan ei ole tyhmä tällä reissulla, eikä niin, Eeva sanoi. Pienimmät tottelivat pelästyneinä. He olivat

tottuneet vähät välittämään äidin äksiisistä. Äiti rakasti heitä yli kaiken. Se oli liikaa. Sillä ei ollut sydäntä antaa pikkuisilleen runtua. Jaakko sanoi Armaalle: Eeva ei tykkää meistä niin kuin äiti tykkää, Eeva voi tehdä mitä tahansa. Antaa piiskaa. Paljaalle pyllylle. Tyttöjen nähden.

Enkä anna, en koskaan, vain isoja märkiä pusuja poskille, Eeva sanoi. Pojat alkoivat kiljua, kauhua näytellen, ylen mielissään.

Vaari ei ollut koskaan nähnyt Elisenvaaran asemalla näin paljon ihmisiä. Moni keskusteli huudahtelemalla muitten päitten yli omilleen.

Ferdinand Kyyhkynen oli kuullut, etteivät kaikki heidän asemalleen tarkoitetut junat olleet edes mahtuneet tänne. Ne odottelivat kilometrin, parin päässä, metsä valepartanaan. Junat söivät halkoja, joivat vettä päälle ja röyhtäisivät höyryä. Vuoronperään murkinoivat. Se oli hyvä järjestys myös vapaussodassa, vaari sanoi. Mummi laski kätensä hellästi miehensä kädelle: tyynny, ukkokulta.

Mummi piti hyvänä, että kukaan ei joutanut parkumaan. Hän kyllä itkisi, jos se auttaisi, mutta ei ollut tähän ikään auttanut. Ei vapaussodassa eikä talvisodassa. Ensimmäiseen meni kaksi veljeä, jälkimmäiseen kolme siskoa. He liiskaantuivat perunakellariin. Mummi muistutti olevansa seitsemänkymmentäyhdeksän. Hän toivoi, ettei kukaan enää tässä Kyyhkysten pienessä elämässä kuolisi paitsi hän. Veisaatte mun haudalla Sua kohti Herrani. Sirmakkaa jos ryökäleet soitatte, palaan kummittelemaan.

Lapset ja vanhukset autettiin vaunuun. Mummia suututti, että vaunujen välikkö oli rakennettu niin pieneksi, että takamus otti myös petiitillä ihmisellä kiinni seinään, jos tahtoi kääntyä.

Löydettiin vaunusta oma hytti koko porukalle.

Meitä nyt onnesti, vaari sanoi.

Mummi toivoi, että tätä lykkyä ei laskettaisi pois tuurista, jota tarvittiin Finanssin Väriarponneen.

Eeva ei kysynyt, kuka haluaa nähdä maisemia. Hyvä istumajärjestys vaati vain makeaa lapsille sen jälkeen, kun heidät oli määrätty paikalleen. Aino valitsi sitä ennen itselleen ja Hilja Haahdelle takavalopaikan. Eeva halasi jokaisen ja jätti hymynsä syleilyjen kasvoille. Vain Martti taisteli hymyä vastaan, mutta hävisi silti. Aikuiset katsoivat kamppailua pää kallellaan. Martista tulisi vielä kunnan mies.

Kyyhkysket olivat menossa Savonlinnan kautta Seinäjoelle. Siellä menestyi, kun seisojien kaukana lähimmäisestä. Puhui vähän, mielellään kolkkoja. Tämä oli opittu talvisodan aikaan. Tullaanko me taas kotiin takaisin, Alina kysyi.

Totta kai, vaari vastasi. Aikuiset jäivät katsomaan häntä. Ei lapsille voi valehdella, hän puolustautui. Helmi halusi tietää, milloin syödään kanankoipea. Siihen ei enää sattunut, kun se oli paistettu. Kun juna liikkuu, äiti sanoi, junassa saa syödä vain silloin kun se liikkuu. Se on laki.

Eeva tyyntynyt hänen lähtöään murjottavat lapset. Hän palaisi asemaravintolasta vielä hyvästelemään, kunhan tarjoilisi kiireisimmille korviketta ja hernesoppaa. Myös Seinäjoelle hän tulisi katsomaan Kyyhkysiä varalakassaan. Junan olisi pitänyt lähteä jo, mutta tuskin se vielä tuntiin tai kahteen viheltäisi. Suomen rautatiet olivat näinä päivinä täynnä junia. Naiset, lapset ja vanhuksien kolkuttelivat länteen, nuoret miehet itään.

Asemalaiturilla kulki sotilaista vain upseereja. Sotamiehiä istutettiin tukalissa junissa, niitä lukuun ottamatta, jotka lastasivat aseita ja ammuksia. Mitä raskaampi kranaatinheitin sitä karkeammin kiroiltiin. Perkeleellä olivat nousseet raskaat tavarat ennenkin.

Eeva käveli piletinmyyntisalin poikki hakemaan ravintolan avaimet. Hän näki penkillä istuvan kolme eri-ikäistä lasta. Heidät näki kasvopiiroteitten perusteella sisaruksiksi. He näyttivät ihanan totisilta. Eeva vilkutti heille ja hymyili. Pienin puhkesi nauramaan.

Eeva laskeutui laiturille. Häntä vastaan käveli tanakka, kaapupukuinen munkki. Tungos myönsi hänelle enemmän tilaa kuin maailmallisille. Eeva jäi paikalleen. Munkki katsoi häntä ja kumarsi syvään. He väistivät kolme kertaa samaan suuntaan. Eeva tunsi kainoutensa nousevan. Munkki ei liikkunut ennen kuin Eeva ohitti hänet vasemmalta. Eeva toivotti munkille Jumalan siunausta. Munkki sulki silmänsä hitaasti. Hän otti siunauksen vastaan.

Eeva katseli vähäisestä iästään huolimatta miehiksi äityneitä poikia, jotka hikipäässä lastasivat aseita. Nuo kutsuivat kranaatinheitintään korohoroksi. Korkeakorkoiselta huoralta se kuulosti. Mutta miehennuput sanoivat sen silti nätisti.

Eevaa kadutti. Tuomas oli komea poika, mutta hänellä oli vielä mieheksi matkaa. Taivas hehkui liian kirkkaana katselta- vaksi. Eeva pyyhki verkkaan hikeä otsaltaan, vuorokäsin. Hän lopetti, kun tajusi kohottelevansa rintojaan miesten edessä.

PYSYKÄÄ HENGISSÄ SIELLÄ VIIPURISSA

Sotamies pudotteli konekivääriryhmänsä pakkeja asemaravintolan lauallattialle. Hän herätteli tiskintakaista mielenkiintoa.

Myyjäneiti asetteli tiskin takana pesemiään kahvikuppeja alassuin liinalle, jolle kupit valuttaisivat huuhteluveden viime tipat. Hän nosti kattilalta sitä katsomatta kannen ja laski sen näkymättömiin. Sali kajahteli tyhjiyttään, vaikka asemarakennuksen edusta ja laiturit olivat mustanaan väkeä.

Sotamies pyysi rokkaa pakkeihin, kun tiskille pääsi. Sitä ennen hän keräsi pakit lattialta selin naiseen. Tämän konstin hän oli kuullut joukkosidontapaikan hyväflaksiselta Muukkoselta.

Nainen kauhoi pohjalta tiheäsattumaista satsia. Hän katsoi kattilan ja kauhauksen ja pakin sijaan sotamiestä. Molemmat yllättyivät, kun pitkä hiljaisuus ei tuntunutkaan kiusalliselta.

Kyyhkynen, Eeva sanoi.

Rautaparta, Aatami sanoi.

Aatami katsoi Eevaa. Hiki lepäsi millin ohuena huntuna tämän kasvoilla. Liekö millinkään.

Evän silmäripset oli mustattu, mikä merkitsi sitä, että hänen isänsä yhä taisteli rintamalla. Äiti oli jo antanut periksi. Nuori karjalainen neito ei ripsiään suttaisi tavallisena kesätiistaina. Olletikin juhannusviikolla. Hän ei saisi vanhemmiltaan lupaa lähteä kulkemaan turmiotietä. Aatami katsoi Eevaa, kun tämä pyyhkäisi pakin reunasta valuvaa rokkaa ja nuoli sormensa.

Aatami lähti kuljettamaan täysiiä, hankalan kuumia pakkeja laiturille, jonne konekivääriryhmän miehet olivat valuneet omin lupinensa. Kersantti Jokelainen oli arvioinut, että miehistönkuljetusjuna ei liikkuisi vielä pariin tuntiin. Hän oli luvannut keksiä tuiman rangaistuksen jokaiselle, joka junasta poistuisi.

Sotamies Aatami Rautaparta oli kävellyt kersantti Jokelaisen eteen ja kysynyt kysymättä saako puhutella, eikö ollut tikkuista keksiä aamulla rangaistuksia miehille, jotka tiesivät kuolevansa illalla. Jokelainen oli ollut varma, ettei kukaan kuole iloisessa Viipurissa, sotamies Rautaparta lukuun ottamatta.

Rokkaa lusikoitiin hitaasti. Kuin hellettä söisi. Sotamies palasi tyhjin käsin ravintolaan, ja kun hän pysähtyi tiskin eteen ja kohotasi Eevan katseen, hän tajusi, että myös tyhjin mielin.

Saako olla muuta?

Sotamies kertoi menehtyvänsä illalla Viipurissa. Aatami nosti kätensä torjuakseen Eevan vastaväitteet, joita tällä ei ollut esittää, ja kertoi luovuttavansa henkensä isänmaansa puolesta siinä missä kuka tahansa, mutta häntä kammotti menettää lihansa ja siihen kiinni ommellun sielunsa salaliiton uhrina. Hän ei ollut varma, oliko hanke venäläinen vaiko kotoperäinen. Hän ei kuitenkaan halunnut kuolla tänä iltana, koska elämän arvoitus oli häneltä vielä ratkaisematta. Valkyyriat kantaisivat hänet Valhallaan silloin, kun aika koittaisi.

Eeva laski leukaansa. Tämä mahdollisti Aatamin mittailemisen alta kulmain, joita hän samalla nosti. Sotamies teki havainnon: kasvojen lihaksia ja ihoa venyttävässä koitoksessa naisen otsalle ei syntynyt ryppejä. Se oli sensaatio. Aatami oli kiitollinen tästä yksityiskohdasta, jonka nainen hänelle lahjoitti.

Tarkoittaako sotamies arvoituksella sitä, missä kontantti vaihtaa omistajaa?

Se ei ole arvoitus. Se on transaktio.

Sotamies on käynyt kouluja ja saanut sivistystä.

Tämä on kuolevan miehen viimeinen toive, pyydän neidiltä, Aatami sanoi ja ryhtyi molempien kauhuksi itkemään.

Hän väänsi naamaansa rumasti. Itku oli silloin aitoa. Kyyneillä oli syvät juuret sydämeen ja sen takaiseen sieluun saakka. Keekostelijat halusivat itkeä toisten silmissä kuin valokuvateljeessa pahvisen kosken partaalla. Siihen ei saanut luottaa.

Aatami näki itkunsa Eevan ja pullorivistön takaisesta peilistä sakaraisiin osiin särkyneenä. Hänen piti niistää räkä kesken parun hihaansa, ja jatkaa vullotusta kesken jääneestä kohdasta. Hän lopetti ja seurasi Eevaa juomakonttuuriin.

Aatami tarrasi Eevaa vyötäröstä kiinni ja irrotti hämillään otteensa ja ryhtyi riisumaan puseroaan ja päästelemään housujensa nappeja. Moni asia oli vaiheessa ja vaati loppuun saattamista paitsi heti myös yhtäikaa.

Katsoo mua silmiin, Eeva sanoi, aluksi ainakin.

Nappi kilahti lattialle. Kun housut lysähtivät kuin lammikko Aatamin jalkoihin, tämä katsoi Eevaa uudestaan vahvana ja varmana. Eeva kuljetti katsettaan kiireettömän käden tapaan Aatamin kasvoista kovaan penikseen saakka. Aatami mietti, miltä hänen kalunsa näytti. Hän ei koskaan näkisi sitä naisen kulumasta. Tätä ei pitäisi ajatella nyt.

Aatami riisui myös ylävartalonsa paljaaksi ja tuli kiinni Eevaan juomakonttuurin rauhassa. Eeva päätti riisua kaikki vaatteensa, kun tajusi millaiseen hieken Aatami tälväisi ne. He alkoivat huohottaa toistensa suuhun, kun olivat alasti kenkiä, saappaita, tuntelevyä ja ristiriipusta lukuun ottamatta. Sillä Eeva oli merkanut palan maata, palan taivasta Äyräpäänjärven rannalta.

Aatami tajusi puhuvansa koko ajan, saamatta itsestään selvää. Hän oli pökerryksissä. Tämän selvempi hänen päänsä ei ollut koskaan ollut.

On väkevämpää kuin omat sormet tai opiskelijapoika, Eeva ajatteli. Tällaista epätoivoa sai harvoin maistaa. Ei puuttunut tunnetta. Sitä pitää sekä olla että näyttää. Hän painoi kyntensä

Aatamin olkapäähän vain nähdäkseen tunsiko tämä mitään muuta. Aatami perääntyi ja palasi hänen reisilleen kermaisissa sykäyksissä.

Toisen nesteitten putsaus toisen nähden olisi niitten vähätte-lyä. Ravintolasalista kuului kohteliaan huhuilun jälkeen ärähte-lyä. Joku läiski kämmentään tiskiin. Juomakonttuuriin katossa mehiläinen pani lampunvarjostimen kangaskukkaa.

Kiitan neitiä sydämeni pohjasta. Teillä on kaunis sielu. Nyt kaadun miehenä. Toivottavasti en ollut häiriöksi, Aatami sanoi.

Eeva sulki hameensa sisähakasella etupuolellaan ja käänsi sen oikealle paikalleen taakse vähä kerrallaan kuin kellon viisaria. Siihen hetkeen, kun he ryhtyivät toisiinsa.

Eeva katsoi sukkiaan. Hän ei muistanut, missä välissä oli riin- sunut ne, kun kengät olivat yhä jalassa. Hän sylttäsi sukat ja nakkasi ne nurkkaan. Pienempi ele olisi ollut sievistelyä. Tein minkä tein. Siltä Eeva toivoi eleensä näyttävän. Sen verran hän kokeneempana halusi opettaa sotamiestä, että naarasta harvoin, tuskin koskaan, sai kisailemaan itkemällä.

Sotamies katsoi häntä vaiti, kasvot avonaisina ailahdellen. Eeva vilkaisi murjottaen mehiläistä, joka pörräsi uutta kuk-kaa vailla katonrajassa. Hän tiesi punastuneensa kuin aamun-koitto. Aatami vasta nyt ryhtyi keräilemään vaatteitaan. Eeva katsoi Aatamin omaan siemeneensä sotkeutunutta, yhä turvon- nutta kalua.

Pysykää hengissä siellä Viipurissa, Aatami Rautaparta, Eeva sanoi.

**VETURI NOUSI KUIN
RATSASTAJAPATSAS TAKAJALOILLEEN**

Eeva tunsi Aatamin siemenen valuvan reittään pitkin hameen alla. Häntä kadutti, ettei ollut pyyhkinyt itseään. Hän haistoi miehen hien käsissään ja kaulassaan. Se oli yhtä väkevää kuin eetteri.

Hän tunsi kävelevänsä yhä tämän rinnalla laiturin tungoksessä. Heidän hyvästinsä olivat hätäiset. Eeva ei halunnut halata ja suudella Aatamia tämän rintamaveljien edessä. Eeva ajatteli: me kohtaamme niin kauan kuin haistan hänet.

Kenen sotamiehen kanssa Eeva jutteli, Alina kysyi.

En kenenkään, kenen muka, Eeva sanoi.

Mummi, vaari ja äiti katsoivat häntä. Kun hiljaisuus jatkui, lapset kiinnostuivat.

Minä näin, Alina sanoi.

Eevalla ei ole sukkia, Helmi sanoi.

Tarjoilijalla pitää olla ehjät sukat tai puhtaat paljaat jalat, ei siltä väliltä, Eeva sanoi.

Aikuiset laskivat katseensa ja hymyilivät syliinsä.

Mummi kertoi, että Viipurissa pääsee valtion johdoille vain pyytämällä sitä. Tällaisesta ei ole kuultukaan Seinäjoella.

Eeva muisteli soittaneensa Seinäjoen evakkolasta touokuussa 1940 tohtori Otto Rautaparralle Mikkelin päämajaan ja kyselleensä yliopistossa opiskelemisesta. Tohtori oli vastaillut yhtä sydämellisesti kuin oli veloituksetta majoittanut kotonaan Eevaa, kun tämä oli käynyt Viipurin tyttölyseota.